3 1761 09193334 1

PALÄSTINA

VERLAG FERDINAND OSTERTAG BERLIN

PALÄSTINA

BILDER VON LAND UND LEBEN

57 ABBILDUNGEN

MIT EINER EINLEITUNG VON
MOSES CALVARY

18

VERLAG FERDINAND OSTERTAG / BERLIN
1921

LIBRARY
JUL 2 6 2013
UNIVERSITY OF TORONTO

Alle Rechte, insbesondere das der Übersetzung vorbehalten. Copyright 1921 bei Ferdinand Ostertag, Verlag, Berlin

Das Buch wurde im Herbst 1921 in der Graphischen Kunstanstalt von Dr. Selle & Co. in Berlin gedruckt. Die Autotypie-Druckstöcke wurden in derselben Firma gearbeitet. Das Kunstdruckpapier lieferte Krause & Baumann in Dresden.

Der vorliegende Band soll dazu beitragen, ein lebendiges Bild von Palästina zu vermitteln. Es sind in ihm nicht „Sehenswürdigkeiten“ aneinandergereiht; es wird aber auch nicht versucht, eine umfassende Landeskunde oder einen vollständigen Überblick über das zu geben, was in den letzten Jahrzehnten an jüdischer Arbeit im Lande geleistet worden ist.

Das Buch hätte seine Aufgabe erfüllt, wenn die vorliegende Auswahl dazu verhilft, an Stelle blasser Vorstellungen immer reichere und lebensvollere Anschauung von Palästina zu setzen.

Für die Überlassung von Bildern sei auch hier den Herren Franz Littauer in Leipzig, Professor Dr. Löhr in Königsberg, Dr. Marcus in Breslau, Dr. Sichel in Chemnitz, Professor Dr. Thomsen in Dresden sowie Frau Dr. Pelz-Silberstein in Königsberg aufrichtiger Dank ausgesprochen, ebenso Herrn Gymnasialdirektor Moses Calvary in Panevezis für die Einleitung und Herrn Dr. Leo Rosenberg in Berlin für die Übertragung ins Hebräische. Der Verlag

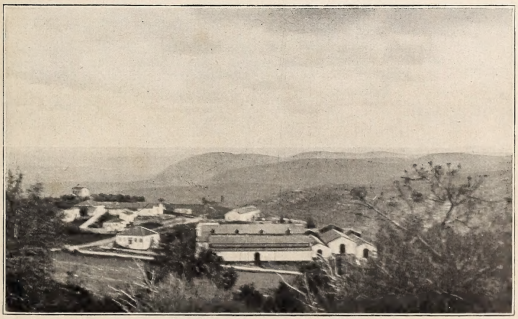

רושם אחד נקבע עמוק בלב הרואה את הארץ: המון החליפות והתמורות בצמצום מקום. אין קצה לתמורות, שינויי מזג־האויר באותו מקום ובאותו יום לפרקים עד כ״ה מעלות, חליפות ימות החמה וימות הגשמים ועולות על כולנה חליפות הנוף עצמו. אם יש אמת בדעה, שלפיה אופיו של היהודי המודרני נקבע ע״י מרחק ותגבורת הניגודים הפנימיים במוסר וברוח וגם בגופני ואולי גם ע״י הרצון ליצור מניגודים אלו אחדות שלמה — נוסחה קצת כללית וארעית ומעוררת שאלות חדשות, אבל ברורה ונוחה בשביל פרובלימה נפתלה זו, — אז מתגלה גם יהודי הגלות כבנה האמתי של הארץ.

בדרום הנגב והרי־יהודה: שכני המדבר ובודדים ונשגבים כמוהו. מדבר יהודה יקרא לחלק מהם: טרשי־סלע זקופים כתומים־חומים, מדשאים דשא עלוב. כמשא לעיפה יכבידו הרי־הדרום מחברון ועד בית־אל על עובר־האורח. רמת־סלע אחר רמת־סלע, ביניהן חריצים עמוקים שאף הם אינם מצטינים בחליפות־הגונים, פעם כבירי־הוד כמו אצל ודי אל קֶלט, פעם משתרעים שלוים ושאננים, בני־לויה לנוף־אדירים זה ומבליטי־צורה. לא נוי ולא קישוט ולא שעשועי־חן, גם במעטה פרחי האביב ביקע לאזנינו מתוך שלל־צבעים רק צליל פעמון דק וערב, וגם הזית בגידל צַמַּרתו ובשיבת־כספו יתמזג עם התמונה והיו לאחדים. יגדיל ויאדיר הרושם ע״י האור, כתים, אדום־להבה וסגלי, בהיר וחודר ביום, רועד בחליפות־גונים בבקר ולעת ערב ומבהיק בלילה ומגלה אפסי מרחקים. בטבירו של יפה־נוף זה עיר הראשה ירושלים, מרום משכנה בין תהומות עמוקים, עוטה הוד כביר ואיום וצודד לב. האם מקרה הוא שנוף זה היה לערש הנבואה? שפה כמו בסיני נגלה לאדם האל האחד והוגד לו מה טוב ומה הוא דורש ממנו, עשות משפט ואהבת חסד?

מה שונה מצפון לעמק יזרעאל, מהים התיכון עד לימה של טבריה, ארץ־הגבעות של הגליל. לפרקים, כמו בסביבות צפת, נפגוש גם פה מחזות־נוף נשגבים כהרי יהודה, ולכן היתה צפת מרכז טבעי לחכמת־הסיד העברית. אבל לרוב תנקוף שם גבעה על גבעה, נפרדים ע״י עמקים רכי־גון, הצמח ישגה וירבה צבעים וישפיע יותר על אופי הנוף. זר מושבות עבריות יעטר את החבל, ואם גם מעין הומה או פלג לא ילוה את העובר על דרכו, גדל יגדל חן נוף זה בחליפות מחותיו. ובדרתנו מהרי־הסיד בפנים הארץ אל שכבת הבַסַלֶט, מצע לסגולת הגליל, ים כנרת, אל חריצו של ודי אל חַסַם, עמק היונים, אל עין אל תין, עמק־התאנים אל שיחי ההרדוף הגדלים פרא בחוף — לפנים גן פורח של אגוזים ורמונים ותמרים ותאנים וענבים — אז שאף נשאף אל קרבנו את קסם־האושר של ארץ הגליל. ראויה לנוף זה הצעירה שבערי הגליל, חיפה, הנשענת מלאה חן אל הכרמל, לרגליה תכלת הים התיכון, המעורר לרוח עבודה ומעשה. שנוי האופי של נוף הגליל ויהודה היה כבר ענין לחקירה ויש מוצאים את ביטויו של הבדל זה גם באופים של חכמי יהודה והגליל. כיבד־ראש וחומר־השקפה בדרום, דעה נוחה בצפון. וככה משתקף גם בתמונות האידיליות מחיי הגליל שבאבנגליונים טבע ארץ מכורתן.

מעבר מתאים מיהודה לגליל היא שומרון. רחבי־ידים הם הרי אפרים כהרי יהודה, אבל הפריה הגדולה תתן אותותיה במטעי־המדרגות התכופים וברוב הכפרים הערביים, עדים לישוב שלא חדל. ינמיכו ההרים ויתרחבו העמקים וכמצודות־עיז יתנוססו ראשי ההרים בתוך אדמה נושבת.

בלכתנו הלאה מן הגליל לצפון יתרחב מכסה־הבַסַלֶט ויורגש קרבת הלבנון יהחרמון. מפלי־מים, פלגים סיחפים בחריצי־פרא, עמקי־הרים רומנטיים, אגמי־הרים מפיצים ריח־פרחים מחריש;

Dem Besucher Palästinas bleibt ein Gefühl am eindringlichsten haften: wie dieses Land auf kleinstem Umkreis so viele Gegensätze in sich beschließt. Es herrschen die größten Unterschiede, Unterschiede der Temperatur zuweilen an demselben Orte innerhalb eines Tages bis zu 25 Grad, Unterschiede der Trockenheit und der Regenzeit, endlich die stärksten Unterschiede der Landschaft selbst. Und wenn es wahr ist, daß der moderne Jude charakterisiert wird durch die Weite und Intensität der Spannung zwischen Gegensätzen, im Moralischen, im Geistigen, ja im Körperlichen und vielleicht auch durch den Willen, aus diesen Gegensätzen eine Einheit zu schaffen, — eine etwas allgemeine, vorläufige, neue Fragen erweckende, aber einleuchtende Formel für dieses verschlungene Problem, — so zeigt sich eben noch der Jude des Galuth als echter Sohn Erez Israels.

Im Süden das Bergland Judäas: der Wüste benachbart, und selbst einsam und erhaben wie sie. Zum Teil Wüste Juda genannt: schroffes, gelbbraunes, felsiges Gestein, spärlichsten Pflanzenwuchses. Und so wuchtet das ganze Südgebirge, von Hebron bis gen Bethel, schwer auf dem Wanderer. Eine felsige Hochebene folgt der anderen, dazwischen tiefe Schluchten, auch diese nicht reich an buntem Formenwechsel, sondern bald erschütternd gewaltig, wie das Wadi el Kelt, bald in ruhig sich dehnenden Linien den grandiosen Charakter der Landschaft begleitend und unterstreichend. Nichts von Zierlichkeit, nichts von Grazie, selbst im Blumenteppich des Frühlings spüren wir bei aller Buntheit nur den Unterton eines leisen süßen Klingens, und der strenge großwipflige, silbergraue Ölbaum schmiegt sich bezeichnend dem Bilde ein. Die Beleuchtung verstärkt den Eindruck, gelb, glutrot und violett, eindeutig bestimmt, am Tage grell und eindringlich, des Morgens und Abends in großen Gegensätzen hin und her zuckend, des Nachts strahlend die Weite der Linie betonend. Mitten in dieser Natur die Hauptstadt Jerusalem. Hoch ragend zwischen tiefen Schluchten, der Eindruck einsamster, gewaltiger, immer wieder packender Größe. Ist es ein Zufall, daß in dieser Landschaft der Prophetismus erstand? Daß der Mensch hier wie am Sinai die ausschließende Einheit Gottes erkannte und das eine, was dem Menschen nottut, sittlich, das heißt gerecht zu sein?

Ganz anders nördlich der Ebene Jesreel, vom Mittelmeer bis zum See Tiberias, das Hügelland Galiläa. Zuweilen finden wir auch hier, wie in der Umgebung Safeds, eine Landschaft, die an die Erhabenheit der judäischen Berge erinnert, und so wurde Safed der naturgegebene Mittelpunkt jüdischer Mystik. Aber meist reihen sich dort Hügel an Hügel, durch zarte Täler getrennt, der Pflanzenwuchs ist reicher, vielfacher, das Gelände stärker

אדמת־הר־שרפה פוריה, צפצפות־כסף, אגוזים, אלונים, ביניהם פה ושם גם הדפנה האצילה. הוד ויפעה לנוף בצפון כמו בדרום: שם בדידות נשגבה, פה שפע עושר וברכה.

מקביל לשלשלת הרים זו הוא מבנה עבר הירדן. חצה יחצנה הרור, חריצו העמוק של של הירדן. כפלג־פרא ינבע בצפון ממעקים ויזרום דרך עמק בצות מי־מרום וים כנרת ויתפתל ויעבור בין ערבות ועצי רותם, אגמין וסוף ויגיע למשקע ים המלח ויגוע פה בנוף־הרים נא־ר זה, במקום שיד הטבע הכבירה פרצה פרץ ותפיל שכבת־אבן על שכבת־אבן.

במערב מעזה עד חיפה אדמת־הסַחַף של החוף. פה תצמחנה כמו בגליל הרבה מושבות עבריות, אדמת־חול לא פוריה לפנים, כיום איקליפטים מוריקים, חורשות־תמרים, גנים פורחים של תפוחי־זהב, שקדים וענבים. לא יפלא שמנוף זה, ביחוד מתל־אביב, שכונת העברים ביפו, יצאה תחית השפה העברית, שפה ינהרו בכל אביב בני־הנעורים לחוג את חג־התחיה, חג־ספורט, בעוד שמושבות העובדים בגליל' מרכז־משנה לחיים העבריים החדשים, היו לערש תנועת העבודה העברית וחיי־החברה החדשים.

זהו הרושם העמוק הנקבע בלב הרואה את הארץ, ביחוד אם עברי הנהו: שני צירי ההתפתחות, הוד נוף הקדומים והחיים העבריים הנֵעורים. אכן לא יחסרו גם בניני העד של התולדה: קברות דורות קדומים, חורבות ערים, משואות בתי־כנסיות, שרידי בניני־הענק של הורדוס, בנינים הלניסטיים, מצודות אבירי־הצלב, כותל מקדש־שלמה, מצבת זכרון לעבר מלא גאון, ומסגד־עומד, הטהור והיפה שבבניני הארץ. אכן יתנו החיים העבריים הקדומים אותיתיהם גם בהוה ובעתיד, בירושלים ובצפת ובטבריה. אכן התמונה כולה מוטבעה בחותם רבוי־הגונים והקלות של חיי־המזרח, יהיו נושאיהם ערבים או יהודים, והרבה, כמו הבאר הבודד והנערות השואבות יָראה כחלק מהנוף עצמו. אכל כחי הכרעה יהיה לעובדה, אם החיים החדשים והטבע הנצחי של הארץ יתמזגו לאחדות שלמה; רק אז ימלאו געגועי הלב העברי.

[מתורגם מכתב־ידו של מחבר ההקדמה].

bestimmend, ein Kranz jüdischer Kolonien schmückt das Land, und obwohl nur selten eine murmelnde Quelle, ein Bach den Weg des Wanderers begleitet, so ruht doch Anmut hier im Wechsel der Erscheinung. Und wenn man gar von den Kalkbergen des Innern zu der Basaltschicht hinabsteigt, in die der Edelstein Galiläas, der See von Tiberias, eingebettet ist, in die Schlucht des Wadi el Hammam, des Taubentals, zum Ain et tûn, der Feigenquelle, in die wildwuchernden Oleanderbüsche des Ufers, — vor Zeiten ein Garten von Nüssen, Granaten, Feigen, Datteln und Weintrauben, — dann atmet man den vollen beglückenden Zauber Galiläas. Nicht unwert dieser Landschaft ist ihre jüngste Stadt, Haifa, anmutig an den Karmel gelehnt, zu ihren Füßen die Bläue des Mittelmeers, zu tätigem Leben aufstrebend. Die Forschung, die diesem Gegensatz nachgegangen ist, glaubt noch im Talmud einen Unterschied zwischen den Gelehrten beider Landschaften zu finden, eine strengere Auffassung im Süden, eine mildere im Norden, und so spiegeln auch die idyllischen, galiläischen Bilder der Evangelien die Natur ihres Ursprungslandes wider.

Den rechten Übergang zwischen Judäa und Galiläa bildet Samaria. Noch sind auf dem Gebirge Efraim die Berge weiträumig wie in Judäa, aber schon offenbaren häufige Terrassen-Pflanzungen größere Fruchtbarkeit; viele arabische Dörfer lehren, daß hier die Siedlung nie unterbrochen war, die Berge werden niedriger und die Täler weiter, und die einzelnen höheren Gipfel ragen wie Burgen inmitten besiedelten Landes.

Wenn wir uns aber von Galiläa noch weiter nach Norden wenden, verbreitert sich die Basaltdecke, und es verrät sich die Nähe des Libanon und Hermon. Wasserfälle, reißende Bäche in tiefen wilden Schluchten, romantische Gebirgstäler, Bergwiesen, erfüllt von betäubendem Blumenduft, fruchtbare vulkanische Erde, Silberpappeln, Nußbäume, Eichen, dazwischen wohl auch der adlige Lorbeer. So gipfelt diese Landschaft im Norden so groß, wie sie im Süden begann, dort in einsamer Erhabenheit, hier im Zauber üppigsten Reichtums.

Ähnlich diesem Gebirgskern des Landes ist der Aufbau des Ostjordanlandes. Zwischen ihnen das Ghor, die tiefe Rinne des Jordans. Im Norden als wilder Gebirgsbach entspringend, fließt er durch die sumpfige Ebene der Meromwasser, durch den See von Tiberias und in unendlichen Windungen zwischen Weiden und Tamarisken, Schilf und Schlinggewächs der tiefen Senke des Toten Meeres zu, um hier inmitten der ungeheuren Gebirgslandschaft, wo Steinschicht auf Steinschicht einst in einem gewaltigen Naturereignis durcheinandergeschoben wurde, zu enden.

Und im Westen von Haifa bis Gaza das Schwemmland der Küste, ein Geschenk des Nils. Hier erstehen, wie in Galiläa, eine Reihe jüdischer Kolonien, vor einem Menschenalter unfruchtbarer Dünensand, heute grünende Eukalypten, Palmenhaine, blühende Gärten von Orangen, Mandeln und Weintrauben. Kein Wunder, daß von dieser Landschaft, im wesentlichen von Tell Awiw, der jüdischen Vorstadt Jaffas, die Renaissance des

lebendigen gesprochenen Hebräisch ausging, daß hier in jedem Frühjahr die jüdische Jugend zu einem Feste der Wiedergeburt, einem Sportfest, zusammenströmt, während die Ackerbaukolonien Galiläas, das zweite Zentrum jüdischen modernen Lebens, die Wiege wurden für die Bewegung der jüdischen Arbeit und des neuen Gemeinschaftslebens.

Das ist es, was dem Besucher Palästinas, besonders dem jüdischen, den nachhaltigsten Eindruck hinterläßt: die beiden Pole der Entwicklung, die uralte Größe der Landschaft und das erwachende jüdische Leben. Wohl fehlt es dazwischen auch nicht an denkwürdigen Bauten der Geschichte: Gräber der Urzeit, Städteruinen, Synagogentrümmer, Reste der großartigen Anlagen des Herodes, hellenistische Bauten, Kreuzritterburgen, die Mauer des Salomonischen Tempels als ergreifendstes, erinnerungschwerstes Denkmal jüdischer Vergangenheit, und die Omarmoschee, das schönste, reinste Gebäude des Landes. Wohl ragt auch das alte jüdische Leben in Gegenwart und Zukunft hinein, das Leben der Städte Jerusalem, Safed und Tiberias. Wohl drückt die Buntheit und Sorglosigkeit des orientalischen Lebens, seien nun Juden oder Araber seine Träger, dem Bilde ihren Stempel auf, und manche Erscheinung, so der einsame Brunnen, die wassertragenden Frauen, sind wie ein Teil der Landschaft selbst. Aber das Entscheidende wird sein, ob eben das neue Leben und die ewige Natur des Landes sich wieder zu einer Synthese zusammenfindet; nur dann findet die Sehnsucht des Juden ihre Erfüllung.

Panevezis (Litauen) Moses Calvary

Aufnahme Dr. Sichel, Chemnitz

Wasserträgerinnen השואבות.

Sammlung Marcus, Breslau

Litanifluß

הנהר ליטני

Sammlung Marcus, Breslau

Tabor

הר תבור.

Aufnahme Prof. Thomsen, Dresden

Übergang über den Jordan

מעברה על הירדן.

Aufnahme Dr. Sichel, Chemnitz

Schmied in Gedera

נפח בגדרה.

Sammlung Marcus, Breslau

Berg Jermok

הר ירמוק.

Aufnahme Dr. Sichel, Chemnitz

Arabischer Pflug

חרישה ערבית.

Sammlung Marcus, Breslau

Auf dem Wege nach Jericho

בדרך לירחו.

Aufnahme Dr. Pelz, Königsberg

13

Jaffa

יפו על שפת הים.

Sammlung Littauer. Leipzig

Palmenhain

חורשת התמרים.

Sammlung Littauer, Leipzig

Technikum mit Golf von Akko

השכנקום ומפרץ עכו.

Sammlung Marcus, Breslau

Sykomore mit Brunnen

שקמה על הבאר.

Aufnahme Prof. Löhr, Königsberg

Omarmoschee

מסגד עומר.

Sammlung Marcus, Breslau

Der Jordan

הירדן.

Sammlung Littauer, Leipzig

Jawneel

יבנאל.

Sammlung Marcus, Breslau

Festung nördlich Metulah

מצודה אצל מחולה.

Sammlung Marcus, Breslau

Pessachfest in Rechoboth

חגיגת פסח ברחובות.

Sammlung Littauer, Leipzig

Palmenallee in Rischon

שדרות התמרים בראש ע.

Aufnahme Dr. Sichel, Chemnitz

Straße im alten Jerusalem

רחוב בירושלם העתיקה.

Aufnahme Dr. Pelz, Königsberg

Tiberiassee

ים כנרת.

Sammlung Littauer, Leipzig

Markttag

בשוק.

Sammlung Marcus, Breslau

Galiläisches Bergland

הרי הגליל

Sammlung Marcus, Breslau

Safed צפת

Sammlung Marcus, Breslau

Talmud-Thora

תלמוד־תורה.

Sammlung Marcus, Breslau

Rahels Grab

קבר רחל.

Aufnahme Dr. Sichel, Chemnitz

Brunnen

באר.

Aufnahme Dr. Pelz, Königsberg

Hiskiateich

מקוה יחוקיהו.

Aufnahme Prof. Thomsen, Dresden

Jerusalem

ירושלם

Sammlung Marcus, Breslau

Eukalyptuspflanzung

עצי אקליפטוס.

Sammlung Littauer, Leipzig

Araberjunge

נער ערבי.

Sammlung Marcus, Breslau

Dardarafall

נפל המים דרדרה.

Aufnahme Dr. Sichel, Chemnitz

Herzlstraße in Tell-Awiw

רחוב הרצל בתל אביב.

Aufnahme Prof. Thomsen, Dresden

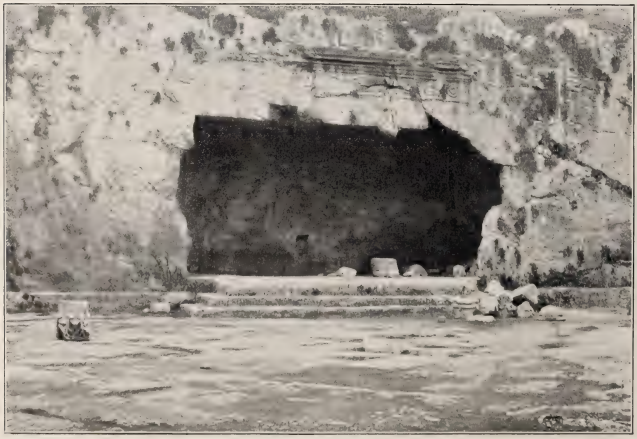

Königsgräber

קברי המלכים

Aufnahme Dr. Sichel, Chemnitz

Am Fuß des Karmel

ירכתי הכרמל

Sammlung Marcus, Breslau

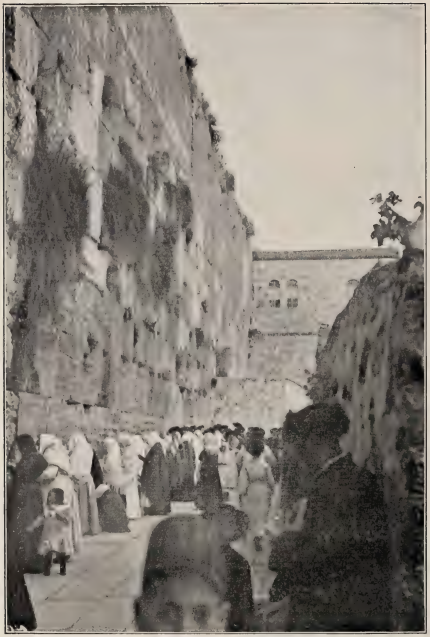

Klagemauer

הכתל המערבי.

Sammlung Littauer, Leipzig

Straße in Safed רחוב בצפת.

Sammlung Littauer, Leipzig

Brunnen באר.

Aufnahme Prof. Thomsen, Dresden

Totes Meer

ים המלח.

Aufnahme Prof. Thomsen, Dresden

Kidrontal

נחל קדרון

Aufnahme Dr. Pelz, Königsberg

Wadi el Kelt

ואדי אל־קלט.

Aufnahme Dr. Pelz, Königsberg

Damaskustor in Jerusalem

שער דמשק בירושלם

Sammlung Littauer, Leipzig

Rosch-Pinah

ראש פנה

Aufnahme Dr. Pelz, Königsberg

Davidsturm in Jerusalem

מגדל דוד

Aufnahme Dr. Pelz, Königsberg

Arabisches Dorf כפר ערבי.

Sammlung Marcus, Breslau

Samaritanische Berge הרי שומרון.

Sammlung Littauer, Leipzig

Araber

ערבים.

Sammlung Littauer, Leipzig

Jerusalem

מראה ירושלם.

Aufnahme Dr. Sichel, Chemnitz

Bei Migdal

ע"י מגדל.

Sammlung Littauer, Leipzig

Straße רחוב.

Aufnahme Prof. Löhr, Königsberg

Wassermühle am Kidron מחנה על הקדרון.

Tiberiassee

Sammlung Marcus, Breslau

Jüdischer Bauer

אכר יהודי.

Aufnahme Dr. Pelz, Königsberg

Kai in Jaffa

תנמל ביפו.

Sammlung Littauer, Leipzig

Jaffator in Jerusalem

שער יפו בירושלם.

Aufnahme Dr. Sichel, Chemnitz

Moschee in Tiberias

מסגד בטבריה.

Sammlung Marcus, Breslau

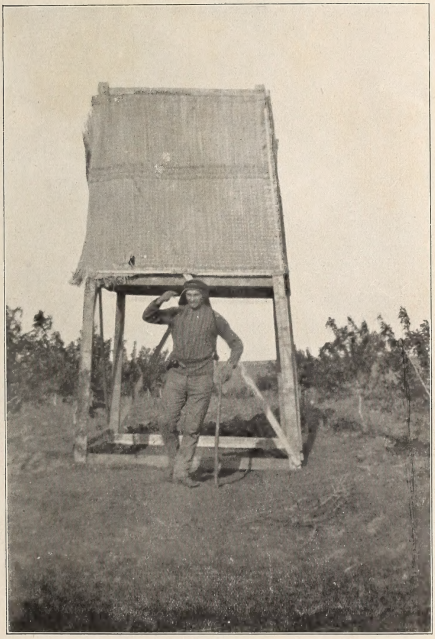

Wächterhütte סכה בכרם.